

УДК 378.008

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США

Стойка Олеся Ярославівна

м. Ужгород

В статті розглядаються проблеми вищої освіти в США. Наголошується, що система вищої освіти США (її структура, функціонування, програми) постійно змінюється у відповідності з новими вимогами до підготовки фахівців у всіх галузях. Для України доцільним є вивчення досвіду трансформації системи вищої освіти США і впровадження найбільш прогресивних ідей у вітчизняній освітній простір.

Ключові слова: США, вища освіта, трансформація.

Упродовж останніх років в Україні здійснюється значна робота, спрямована на вдосконалення системи вітчизняної вищої освіти. Цьому в значній мірі сприяють наукові дослідження вчених (І.Зяюн, Н.Ничкало, Г.Терещук, В.Чайка та ін.). Проте вдосконалення системи вищої освіти України неможливе без врахування тенденцій світового освітнього досвіду, насамперед, США. Досягнення університетської освіти цієї країни визнані у всьому світі. Тому вважаємо за доцільне розглянути в даній статті деякі аспекти досвіду США в організації навчального процесу у ВНЗ.

Аналіз наукової літератури [1-7] дозволяє виявити деякі тенденції розвитку американської вищої освіти.

Швидке оновлення знань, інтеграція навчальних дисциплін та виникнення нових, створених на стику суміжних наукових галузей принципово змінили вимоги до сучасних фахівців. Головне завдання вищої освіти полягає у підготовці фахівців, які вільно володіють основами дисципліни, вміють аналізувати проблеми, висувати альтернативні варіанти їх вирішення тощо. Здатність генерувати нові ідеї, використовуючи різні знання, стала значно важливішою аніж набір певних знань. В результаті в навчальних програмах ВНЗ США значно зменшився обсяг теоретичних знань, збільшилася кількість інформації про останні досягнення науки і техніки, а також їх практичне застосування.

Елективна система навчальних програм визначає певні особливості організації навчального процесу, які також обумовлені способом життя американців. Навчальний процес у вузах США базується на кредитній системі, яка вперше була запропонована президентом Гарвардського університету у 1869 році для вимірювання і порівняння різних предметів. Протягом 70-80-их років XIX століття кредитна система була запроваджена майже у всіх американських вузах. В її основі лежить оцінка часу, витраченого студентом на вивчення курсу. Ця оцінка базується на модульній концепції навчальної дисципліни, що передбачає розподіл змісту навчання на структурні елементи (модулі). Курсом вважається не тільки набір лекцій і семінарів, а також і лабораторні заняття, самостійні дослідження, стажування, виконання домашніх завдань, реалізація індивідуальних і групових проектів та ін. Таким чином, основний акцент

у понятті «курс» робиться на різноманітних видах «академічного досвіду», який здобуває студент.

Курс, розрахований на 1 семестр та передбачає 2 аудиторні заняття на тиждень по 50 хв. еквівалентний 3-4 кредитам (1 кредит дорівнює 40 год. навчального навантаження). Типова програма на отримання ступеня бакалавра оцінюється у 140 кредитів, а магістерська програма – 48 кредитів. Отримані студентом кредити не вказують на рівень його знань, а лише на структуру процесу навчання. Незважаючи на деякі негативні моменти, кредитна система є широко розповсюдженою в американській системі освіти. Елективні програми передбачають достатню свободу в складанні навчального режиму, плануванні певної роботи тощо. Відповідно до цієї системи студент зобов'язаний набрати певну кількість кредитів для отримання того чи іншого ступеня, при цьому не повинен слідувати визначеному плану навчання, який розроблений вузом. Тобто елективна система навчальних програм передбачає вільний навчальний процес, що успішно забезпечується кредитною системою.

У зв'язку з високим рівнем мобільності американців, вищими навчальними закладами розроблена система конвертації навчальних курсів, за допомогою якої студенти легко переводяться з одного вузу в інший. Студент представляє документ, в якому подається перелік і обсяг вивчених дисциплін, які зараховуються в новому навчальному закладі і продовжує навчання (з будь-якими перервами в часі). На жаль, в Україні до сьогодні не розроблено подібної системи, а тому переведення до іншого навчального закладу зазвичай супроводжується значними труднощами, чи взагалі неможливе, не згадуючи вже про можливість переведення студента в зарубіжний ВНЗ.

У другій половині минулого століття у навчальному процесі відбулося чимало змін. Сполучені Штати постійно вдосконалюють і модернізують освітню систему так, щоб вона відповідала останнім досягненням науково-технічного прогресу. Значна частина традиційних лекцій і семінарів поступово була замінена більш активними видами самостійної роботи. В результаті цього трансформувалася характер аудиторних і позааудиторних занять. Якщо раніше лекції та семінари розглядалися як головний засіб передачі інформації, то сьогодні їх головною метою є розвиток інтересу студентів до дисципліни, ознайомлення з її основними принципами і визначення основних напрямків самостійної роботи. В той же час позааудиторні заняття, які раніше відігравали допоміжну роль при підготовці до лекцій та семінарів, сьогодні розглядаються як основна форма навчального процесу. У зв'язку з цим, у багатьох американських вузах змінилось співвідношення між часом, відведеним на аудиторне навчання і самостійну роботу з 1:2 на 1:3. У середньому студент Гарварду проводить 12 годин на тиждень в аудиторії, а український студент – від 15 до 20 годин.

Стрімко зріс обсяг наукової інформації, який змінив суть лекцій. Переважно інформаційний матеріал став доповнюватися науково-методичними, науково-організаційними та світоглядними аспектами. У процесі навчання також з'явився новий вид практичної роботи в навчально-дослідницькій лабораторії, де студенти виконують завдання необхідні для розуміння основних принципів і методів наукової дисципліни. Найбільш здібні студенти залучаються до виконання складних проектів у дослідницьких лабораторіях, і дана практика успішно підтримується спеціальними програмами Національного наукового фонду.

Значні зміни відбулися у способах і формах навчання. Процес комп'ютеризації американської вищої школи розвивався більш швидкими темпами, ніж у інших розвинутих країнах. США завжди були світовими лідерами з наукових досліджень і технічних розробок, а також їх практичного впровадження.

Так, у Каліфорнійському технологічному інституті ще в 1950-их роках був максимально забезпечений доступ студентів до комп'ютерів. Термінали були встановлені не тільки в обчислювальному центрі вузу, його лабораторіях чи кабінетах, а також і в гуртожитках. У Масачусетському технологічному інституті протягом 1970-их років для студентів було встановлено 500 терміналів.

На початку XXI століття кожна аудиторія в навчальному корпусі і кімната гуртожитку обладнані комп'ютерною технікою з виходом у Інтернет. За допомогою електронного зв'язку студенти мають доступ до каталогів багатьох університетських бібліотек країни.

Змінився характер комунікації між студентами і викладачами. Електронна пошта та Інтернет часто замінюють традиційну форму спілкування. В аудиторіях на спеціальних телеекранах сьогодні можна відтворювати лекції викладачів з інших вузів. У провідних університетах США єдина оптоволоконна відеосистема пов'язує між собою десятки, а іноді сотні аудиторій. Вона дозволяє демонструвати не тільки презентації навчального матеріалу, а й надає можливість читати інтерактивні лекції.

Так, програма «Partnerships Through Telecommunications» (співробітництво через телекомунікації), де партнерами виступали Каліфорнійський державний університет, Каліфорнійська рада вищої освіти та Hewlett Packard Corporation, забезпечувала протягом навчального року щоденний (з 8-ї до 10-ї години) доступ до університетських лекцій за допомогою інтерактивних методик у прямому ефірі, метою яких було здобуття ступеня магістра з інформатики для працівників заводу. Програмою було охоплено 16 навчальних центрів у Каліфорнії та 500-750 студентів щороку.

Безперечно, традиційні методи навчання не втратили своєї актуальності, а лише доповнені інформаційними технологіями. Наприклад, американські підручники сьогодні випускаються з великою кількістю додаткового матеріалу, ілюстраціями, графіками, слайдами комп'ютеризованими тестами, CD-дисками, на яких розміщені відеофрагменти, рольові ігри, опитувальники для самоперевірки тощо. На першій сторінці сучасного посібника, як правило, знаходиться індивідуальний код, який надає доступ

до спеціальної Інтернет-сторінки додаткових навчальних матеріалів і вони постійно оновлюються.

У зв'язку з комп'ютеризацією вищої освіти змінилися й форми навчання. В американських вузах навчання відбувається на денній і заочній формах, які запроваджено ще в 1830 році у вигляді комерційних кореспондентських курсів. На початку заочне навчання здійснювалося шляхом листування, а пізніше – за допомогою аудіо і відеотехніки, факсимального зв'язку, Інтернету. На початку XXI століття заочне навчання у США означає або дистанційне, або заочне навчання з обов'язковими дистанційними елементами (заочно-дистанційна форма).

Сучасна освіта в режимі «он-лайн» – це навчання, що базується комп'ютерних (електронних) курсах чи навчальних програмах, які розробляються безпосередньо самими вузами чи незалежними провайдером. Для спілкування студентів з викладачами використовується електронна пошта – організуються консультації, проводяться зустрічі і дискусії, конференції. Складання заліків чи іспитів здійснюється в реальному часі через Інтернет. Навчальні матеріали можна отримати з комп'ютеризованих бібліотек вузів і безпосередньо з Інтернету – це не підручники, а складні програми передачі графічної інформації та електронної «грифельної дошки».

На сьогодні більше половини всіх вузів США, на відміну від України, пропонують навчання за дистанційною формою. Дистанційну освіту запроваджено у вищих навчальних закладах різних рівнів, починаючи з провідних університетів і закінчуючи неакредитованими навчальними закладами. Провідні університети досить скептично відносяться до дистанційного навчання. Це є зрозумілим, оскільки усталені традиції кожного з них, які відображені в сформованих навчальних програмах і особливостях навчально-виховного процесу, не можуть передбачати легкої модернізації і швидких кардинальних змін. Так, такі вузи як Стенфордський університет, університети Джона Хопкінса чи Дьюка тільки на початку нинішнього століття запровадили заочні дистанційні програми. Типові приклади вищих навчальних закладів, які мають більш значний досвід дистанційної освіти – це середні за рівнем вузи, наприклад, такі як університети Уолдена чи Уебстера та ін.

Вищим рівнем впровадження інформаційних технологій в навчальний процес є створення віртуальних навчальних закладів. На початку XXI століття у Сполучених Штатах функціонує чимало акредитованих віртуальних університетів, першим з яких був Міжнародний університет Джонса. Тривалий час Американська асоціація університетських викладачів заперечувала законність створення даного вузу, керуючись тим, що дистанційна освіта не може займати таке положення у вищій школі як традиційна. Проте університет був акредитований і це сприяло створенню у США інших віртуальних навчальних закладів, які на сьогодні пропонують програми різних рівнів, включаючи постбакалаврат.

Таким чином, очевидно, що американська вища школа бачить у дистанційному навчанні більше переваг аніж недоліків. Перш за все, воно позитивно впливає на її функціонування. Дистанційна освіта збільшує чисельність студентів, кількість навчальних програм і курсів, забезпечує доступ до віртуаль-

них аудиторій; також дистанційне навчання дозволяє знизити витрати в розрахунку на одного студента, розширює доступ до вищої освіти і найбільш повно задовольняє вимоги місцевих ринків праці.

Отже, система вищої освіти в США постійно розвивається, оновлюється і вдосконалюється у відповідності зі зміною вимог до професійної підготовки сучасних фахівців.

Література та джерела

1. Бадарч Д., Высшее образование США (Анализ структуры и организации учебного процесса) / Д.Бадарч. - М.: НИИВО, 2001, 142с.
2. Дмитриев Г.Д. Анатомия американского университета / Г.Д.Дмитриев. - М.: Народное образование, 2005. - 224с.
3. Каверина Э.Ю. Тенденции развития высшего образования США : Дисс...канд. пед. наук : 08.00.14 / Э.Ю.Каверина - М., 2007. - 246с.
4. Duderstadt J.J. A university for the 21st century / J.J.Duderstadt, A.Arbor, University of Michigan press., 2000. - 350p.
5. Duronio M.A., Loessin B.A. Effective fund raising in higher education ten success stories / M.A.Duronio, B.A.Loessin. - San Francisco, Oxford Jossey- Bass, 1991, 240p.
6. Hoenack S.A., Collins E.L. The economics of American universities: management, operations, a fiscal environment / S.A.Hoenack, E.L.Collins. - Albany, State univ. of New York press. - 1990 - 271p.
7. American Higher Education Transformed, 1940-2005: documenting the national discourse / [ed. by W. Smith, T.Bender]. - MD, Baltimore: John Hopkins University Press, 2008. - 523 p.

В статье рассматриваются вопросы высшего образования в США. Подчеркивается, что система высшего образования США (её структура, функционирование, программы) претерпевает постоянные изменения в соответствии с новыми требованиями к подготовке специалистов во всех сферах. Для Украины полезно изучать опыт трансформации системы высшего образования США и использовать наиболее прогрессивные идеи.

Ключевые слова : США, высшее образование, трансформация.

This article deals with the problem of higher education in the United States of America. It has been underlined that the American system of higher education is changing constantly (its structure, functioning, curriculum etc.) These changing are caused by new standards of professional training in all fields. It's useful for Ukraine to learn and use the most progressive ideas of USA educational transformation.

Key words: the USA, higher education, transformation.